

ğı II. Abdülhamid devri İstanbul'unun arka sokaklarında yaşayan fakir halkın sosyal problemleriyle birlikte devrin siyasî meselelerini farklı bir bakış açısıyla ele almıştır. Tema ve yapı bakımından Karagöz kişilerinin temel karakter özelliklerini taşıyan kalabalık kadrosuyla bir toplumda geçici ve sabit değerlerin başarıyla işlendiği *Sinekli Bakkal* ihtilâlcisinden paşalarına, şehzade ve câriyelerden kambur ve Çingene oyuncularına, jurnalcilerden tulumbaçılara kadar toplumun hemen her kesiminden insanların yer aldığı şahıslar kadrosuna ve birbirinden farklı meselelerin tartışıldığı oldukça zengin bir muhtevaya sahiptir. Roman, İstanbul'un modernleşme sürecinin henüz başlamadığı tipik bir sokağını Batılılar'a tanıtırma amacıyla yazılmış olsa da Türk roman geleneğinde bir merhale teşkil etmektedir. Yazar, Türk-Osmanlı ile Batı kültür ve medeniyeti arasında mukayeseler yapmış ve asırlardır mücadele eden unsurların bir araya gelebileceğini göstermek istemiştir. Doğu ve Batı'ya mensup iki insanın evlenmesiyle roman bu iki dünyanın birleşebileceğini ortaya koyması bakımından önemli bulunmuştur.

Ekseninde din ve mûsiki bulunan romanda yazar İslâmiyet'in taassup ve tasavvuf yorumlarıyla farklı iki yönünü vermeye çalışmış, dinin yasakçı ve korkutucu yönünü İlhâmi Efendi'ye, sevgi ve hoşgörû tarafını Vehbi Dede'ye temsil ettirmiştir. Kâinatı bir gölgeler âlemi olarak gören Vehbi Dede'nin bilerek, Tefvik'in ise yaşayarak Râbia'ya öğrettiği sevgi belki de dünyayı kurtaracak tek değerdir. Romanda İslâmiyet'i ve dinî mûsikiyi temsil eden aslî karakter Râbia'dır. Esasen ferdin hürriyetine inanan Halide Edip, Türk kültürünün birleştirici unsurlarını din, mûsiki ve seyirlik oyunlarında bulur.

Halide Edip'in olgunluk döneminin örneği kabul edilen romanda onun ferdiyetten toplum hayatına geçtiği, yakın mâziye ve onun kültürel değerlere karşı saygıyla baktığı görülür. *Sinekli Bakkal*, bir bakıma mâzinin bugün için kaybolmuş bazı değerlerine karşı hasreti de ihtiva etmektedir. Bu hasret, yazarın eserini kaleme aldığı sırada memleketinden uzakta bulunuşuyla da izah edilmiştir. Romanında mâziye ait değerleri Batı kültür değerleriyle mukayese etmiş ve Türklüğün değerlerini Batılılar'ın değerlerinden üstün bulmuştur. Ahmet Hamdi Tanpınar da romanı "kaybedilmemesi lâzım gelen değerlerin ve yeni kurtarıcı düşüncelerin sentezi" olarak değerlendirmiştir.

1935 yılında *The Clown and His Daughter* adıyla Londra'da basılan roman, aynı yıl *Haber* gazetesinde tefrika edildikten sonra (nr. 1352-1485, 11 Ekim 1935 – 24 Şubat 1936) *Sinekli Bakkal* adıyla kitap halinde yayımlanmıştır (İstanbul 1936). 1942 yılı Cumhuriyet Halk Partisi roman ödülünde birinci olan eser 1967'de sinemaya uyarlanmış, Sırpça, Portekizce, Fince ve Fransızca'ya da çevrilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmet Hamdi Tanpınar, *Yaşadığım Gibi* (haz. Birol Emil), İstanbul 1970, s. 304-308; İnci Enginün, *Halide Edib Adıvar'ın Eserlerinde Doğu ve Batı Meselesi*, İstanbul 1978, s. 244-295; Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, İstanbul 1983, I, 129-150; Samet Ağaoğlu, "Sinekli Bakkal", *Yücel*, sy. 85-87, İstanbul 1942, s. 5-9; Tülay Er, "Sinekli Bakkal Romanında Kültürel Ögeler ve Kültürel Süreçler", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, III/1, Ankara 1987, s. 49-65; İsmail Parlatır, "Türk Romanında Tipler: Rabia", *TDL*, sy. 500 (1993), s. 299-307; Zeynep Uysal, "Bir Toplum Projesinin Peşinde Halide Edip Adıvar", *Doğu Batı*, s. 35, Ankara 2006, s. 87-107.

İNCİ ENGINÜN

SİNGAPUR

Asya'nın güneydoğusunda bir ada devleti.

- I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA
- II. TARİH
- III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

Adı, Malayca "aslanlar şehri" anlamına gelen Singapur, Malay yarımadasının güney ucunda bulunan Singapur adası ile çevresindeki çoğu ıssız elli dört adaktan oluşmuş küçük bir ülke ve başşehir Singapur'un metropoliten alanının Singapur adasının tamamını kapsaması sebebiyle de bir şehir devletidir. Resmî adı resmî dillerine göre İngilizce Republic of Singapore, Çince (Mandarin) Hsin-chia-p'o Kung-ho-kuo, Tamilce Singapore Kudiyarasu ve Malayca Republik Singapura olan ülkenin yüzölçümü 648 km², nüfusu 4.553.000'dir (2007 tah.). Johor Boğazı ile Malay yarımadasından (Malezya), Malaka Boğazı ile de Sumatra adasından (Endonezya) ayrılan Singapur adası günümüzde 14 km. uzunluğundaki, üzerinden kara ve demir yolları geçen geniş bir köprü ile fizikî ve beşerî coğrafya bakımından uzantısı olduğu Malay yarımadasına bağlanmış durumdadır.

Adanın merkezî kısmındaki granit türü kayaçlardan meydana gelen yassı tepelerin yükseltisi Bukit Timah zirvesinde 170 metreye ulaşır. Toprak setlerle korunan ba-

zı kıyı kesimleri ise deniz seviyesinin 15 m. kadar altındadır. Ülkede ekvatorial iklim hüküm sürer. Yıl boyunca yüksek sıcaklık, nemlilik ve bol yağış etkilidir; mevsim farkı yoktur. Yıllık ortalama sıcaklık 26 °C, yıllık ortalama yağış 2200 milimetredir. Aralık-mart arası dönemde kuzeydoğu musonlarının etkisiyle yağışların arttığı görülür.

XIX. yüzyılın başlarına kadar genelde bataklık ve تنها bir ada olan Singapur'un kıyı şeridi ve bataklık kesimleri mangrov ormanları, merkezî toprakları ise yoğun yağmur ormanlarıyla kaplıydı. Fakat nüfus artışıyla birlikte yerleşme sahalarının genişlemesi ve kauçuk, hindistan cevizi, sakız, karanfil, kara biber ve kakao gibi ürünlerin elde edilebilmesi için ormanların ortadan kaldırılmasına başlandı. Buna karşılık doğal bitki örtüsünü korumak amacıyla millî parklar kuruldu.

Önceleri yalnız Malay kökenli yerlilerin yaşadığı Singapur'a 1820'li yıllardan itibaren Çin, Hindistan, Malezya ve Endonezya'dan göçmenler akın etmeye başladı ve on yıl içerisinde Çinliler en büyük etnik grup düzeyine yükseldi. 1860'ta yapılan ilk sayımda 81.000 olan nüfus hızla artarak 1950'de 1.022.000'e, 1970'te 2.075.000'e, 1990'da 3.016.000'e, 2000'de 3.567.000'e çıktı ve şehir dünyanın en kozmopolit şehirlerinden biri haline geldi. Bugün Singapur km² başına düşen 7200 kişiyle dünyanın en yoğun nüfuslu ülkelerinden biridir. Etnik yapı Çinliler (% 76,8), Malaylar (% 13,9), Hintliler ile (% 7,9) buraya yerleşen çoğu Batılı diğer milletlerden (% 1,4) oluşur. Dinî bakımdan nüfusun % 51'i Budist ve Taoist (Çinliler), % 16'sı müslüman (Malaylar), % 15'i hristiyan (genellikle Çinli ve Hintliler), % 15'i ateist ve % 3'ü Sih ve Hindu'dur; ülkedeki resmî diller Çince, İngilizce, Tamil dili ve Malayca'dır.

Singapur, XIX. yüzyılın başlarında bölge ülkelerinden topladığı kauçuk, kereste, palmiye yağı gibi maddeleri dünya pazarlarına sunan bir antrepo işlevi görürken bağımsızlık döneminde önceleri hükümet tarafından yaygın olan işsizliğin azaltılması, hayat standardının yükseltilmesi ve konut yapımı için çeşitli programlar uygulanarak ekonomik alt yapısı geliştirildi ve bunun sonucunda ülke bir antrepodan ziyade ihracata dayalı imalât sanayiinin bölgedeki merkezi haline geldi. Çok büyük bir ekonomik gelişme göstererek kişi başına düşen 26.833 Amerikan doları millî gelirle (2005) dünyada on sekizinci sırada yer aldı ve Japonya'dan sonra Asya'nın en zengin ülkesi oldu. Günümüzde Singapur'a Tayvan, Güney Kore ve Hong Kong'la bir-

likte Asya'nın dört kaplılarından biri denilmektedir. Ülke ekonomisinin gelişmesinde stratejik konumunun yanı sıra girişimci ve iyi eğitilmiş nüfusu büyük rol oynar; devletin de ekonomi üzerinde sıkı bir kontrol ve yönlendirmesi vardır. Singapur, halen komşuları Malezya ve Endonezya ile birlikte yeni bir kalkınma modeli geliştirmektedir. Komşu ülkelerden gelen işçilerin oluşturduğu ucuz iş gücüne, dışarıdan aldığı ham madde ve yarı mâmul maddeleri kendi teknolojiyle işlemekten geçirtip ihraç etmekte, liman tesisleriyle de başka ülkelerin ihraç ürünlerine transit ticaret hizmeti vermektedir. Petrolü olmamasına rağmen Jurang adasındaki rafinerileri ve petrokimya tesisleriyle önemli bir kazanç sağlayan ve özellikle finansal hizmetler, ulaşım, enformasyon teknolojisi, otomasyon ve biyoteknik sektörlerinde hızla gelişen ülke halen çok uluslu şirketlerin bölge merkezi durumundadır ve Londra, New York, Tokyo'dan sonra dünyanın en büyük finans merkezi olarak tanınmaktadır.

Batı ülkeleriyle çok iyi ilişkiler kuran Singapur, parlamenter demokrasiyle yönetilen bir ülke olup Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) üyesidir. Ülkede dört üniversite ve beş teknik üniversite (politeknik) bulunmaktadır. Hava yolunun kavşak noktasında yer alması sebebiyle aktarma yapmak için gelen turistleri uzun süre tutmaya çaba harcayan Singapur tapınakları yanında Jurong Kuş Parkı, Japon ve Çin bahçeleri, plajları, alışveriş yerleri, metrosu ve uygun konaklama tesisleriyle dünyanın en önde gelen turizm merkezlerinden biridir.

BİBLİYOGRAFYA :

Nazmiye Özgüç, *Turizm Coğrafyası*, İstanbul 1994, s. 254-255; a.mlf. – Erol Tümerterkin, *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekan*, İstanbul 2002, s. 323-324; *Geography and Development: A World Regional Approach* (ed. J. S. Fisher), New Jersey 1995, s. 665; Ayşe Nur Timor, *Güneydoğu Asya: Özellikler, Ülkeler*, İstanbul 2002, s. 251-254; H. J. de Blij – P. O. Muller, *Geography: Realms, Regions and Concepts*, New York 2006, s. 523-524; C. O. Blagden – [Besim Darkot], "Singapur", *İA*, X, 680-681; Sharon Siddique, "Singapur", *The*

Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World (ed. J. L. Esposito), Oxford 1995, IV, 73-75; S. C. Smith, "Singapore", *EJ²* (Ing.), IX, 646-647; Singapur Cumhuriyeti'nin internet web sitesi: <http://www.gov.sg>.

HALİL KURT

II. TARİH

Eski adı Tumasik / Temasek olan Singapur adasının tarihi hakkında çok az bilgi bulunmaktadır. Önceleri Sumatra'daki Srivicaya, XIV. yüzyıldan itibaren Cava'daki Macapahit devletlerinin hâkimiyeti altında kalan adanın, o dönemlerde uzun yol ticaret gemilerinin su ve diğer ihtiyaç maddelerini sağlamak için uğradıkları küçük bir liman olduğu bilinmektedir. XIV. yüzyılın ortalarında Malaka Krallığı'nın eline geçmesinden sonra bugünkü adını alan limanın 1377'de Macapahitler tarafından tahrip edilmesi öneminin giderek azalmasına yol açmışsa da Portekiz ve Hollanda sömürgecilik dönemlerinde yine ticaret gemileri uğramaya devam etmiştir.

Güneydoğu Asya'da uluslararası deniz yollarının kavşak noktasında yer alan Singapur'un gerçek tarihi, 1818 yılında Sir Thomas Stamford Raffles tarafından İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Çin ile olan ticaretini geliştirmek için burada bir üs kurmasıyla başlar. Ertesi yıl Johor (Cohor) Hükümdarı Sultan Hüseyin ile yaptıkları bir antlaşmayla da adada kalıcı yerleşim kurma izni alan İngilizler kısa süre sonra Singapur'u işgal ettiler ve 1824 tarihli İngiliz-Hollanda Antlaşması'yla bu fiili durumu resmîleştirip Malaylı yetkililere de onaylattılar. Bu tarihten sonra önemi gittikçe artan Singapur, XIX. yüzyılın ortalarında bölgede üretilen ticaret mallarının dünyaya pazarlandığı önemli bir ticaret merkezi haline geldi. Böylece her türlü vergi ve harçlardan muaf tutulan Singapur Limanı mal ve hizmetlerin özgürce dolaştığı bir yer ve Doğu-Batı ticaretinin üssü oldu; Hindistan ve İngiltere'den gelen Avrupalı tüccarlar burada birer şube açarak Asya mallarını dünyaya pazarlamaya başladılar.

Modern Singapur şehrinin bir görünüşü

İngilizler 1826'da Singapur, Malaka ve Penang adası ile Malay yarımadası üzerindeki Wellesley bölgesini Straits Settlements (boğazlar idaresi) adıyla bilinen bir İngiliz kolonisi haline getirdiler. Lağvedilmemesine kadar (1858) İngiliz Doğu Hindistan Şirketi ve daha sonra Hindistan sömürge hükümeti tarafından bir İngiliz valisiyle yönetilen Singapur, 1867'de bölgedeki diğer İngiliz kolonileriyle birlikte doğrudan Londra hükümetinin Sömürge Bakanlığı'na bağlandı. II. Dünya Savaşı sırasında Japon işgalinde kaldı (1942-1945) ve Filipinler'in savunmasında üs olarak kullanıldı; Eylül 1945'te tekrar İngilizler'in yönetimine geçti. 1946 yılında İngilizler tarafından Malay Birliği kurulurken ayrı bir özerk birim yapılan Singapur, 1959'da yine İngilizler tarafından kurulan Malaya Federasyonu'na bağlı özerk bir devlet haline getirildi. 1963'te Malezya Federasyonu bünyesinde bağımsızlığını kazandı; 9 Ağustos 1965'te federasyondan ayrılarak tamamen bağımsız bir devlet oldu.

III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

Singapur'un müslüman nüfusu, genelde yerli Malaylar'la sömürge döneminde buraya yerleşen Hintli (Tamil) ve Araplar'dan meydana gelmektedir. Bunların % 90'dan fazlası Malay kökenlidir ve ülkede Malay olmak müslüman olmakla özdeştir. Yaygın mezhep Şâfiilik'tir; çok az da Hanefî bulunur. Sömürge döneminden itibaren ülke genelinde çoğunluğunu kaybeden müslümanlar arasında; Araplar ve Hintliler gibi sonradan buraya yerleşen göçmenlerle onların soyundan gelen Jawi Peranakan adı verilen melezler yerli Malaylar'a oranla daha aktif rol oynamaya başladılar. Sosyoekonomik hayat ve aldıkları eğitim bakımından daha ileri seviyede olan Arap, Hint ve melez asıllı müslümanlar İngiliz yönetimine karşı bir yandan müslüman toplumun temsilciliğini yapar ve aracı rolü oynarken bir yandan da Singapur'u Ortadoğu menseli yenilikçi dinî düşüncelerin bölgeye yayıldığı bir eğitim ve yayıncılık merkezi haline getirdiler. Ayrıca Singapur, XIX. yüzyılın ikinci yarısında Hollandalılar'ın Endonezya'da hacca koydukları kısıtlamalar sebebiyle hacca gidecekler için bir üs oluşturdu. Bu arada, özellikle XX. yüzyılın başlarında yerli Malaylar'da görülen millî bilinçlenmeye paralel olarak onlarla göçmen asıllı müslümanlar arasında rekabet başladı ve Malaylar diğerlerine kapalı tuttukları bazı cemiyetler kurdular.

XIX. yüzyılın sonlarına kadar müslüman halkın dinî işleri kendi toplum liderleri tarafından yürütülmekteydi. Daha sonra sö-